

במשנתנו: אחיו ואחי אביו ואחי אמו הן ובניהן וחתניהן, ומעתה, אני לחתנו של אחי — "אחי חמיו", אני לחתנו של אחי אבי — "בן אחי חמיו", וכן אני לחתן אחי אמי — "בן אחות חמיו".

ומספרת הגמרא:

רב איקלע הגיע למזבן גזילי, לקנות קלפים. כז-ב

בער מיניה שאלו אותו: מהו האם מותר שיעיר אדם באשת חורגו במשפטה על נכסיה עם אדם מן השוק(6).

וצדדי הספק הם: אף שפסול לחורגו כשם שחורגו פסול לו, ונלמד "מכללא" יתכן שאינו פסול לאשתו. אמנם בכל הקרובים אם פסול לו, פסול גם לאשתו כמבואר (כלל ג), מכל מקום, יתכן שבשאר הקרובים הטעם הוא: משום שהקירבה לאשה באה מחמת הקירבה לבנה הראוי ליורשה, לכן כיון שפסול לבנה פסול גם לה. אבל בחורגו שבנו אינו קרוב, כמבואר במשנה, יתכן שדינה שונה, היות ואין לה קירבה מחמת בנה, שאינו קרוב(7).

רב נחמן מוסיף עוד כמה קרובים שהם פסולים לעדות, והם אותם שנלמדו "מכללא" (כלל ז טבלה ג).

אמר רב נחמן: אחי חמותי לא יעיד לי, וכן בן אחי חמותי לא יעיד לי, וכן בן אחות חמותי לא יעיד לי.

ותנא תונא וכן שנה תנא דמשנתנו: בעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו הן ובניהן וחתניהן, ומעתה, כמו שהם פסולים לי כן אני פסול להם, ואני לבן בעל אחותי, "אחי חמותו", ואני לחתן בעל אחות אבי "בן אחי חמותו", וכן אני לחתן בעל אחות אמי, "בן אחות חמותו".

רב אשי מוסיף על דברי רב נחמן לפסול עוד קרובים הנלמדים "מכללא".

אמר רב אשי: בי הוינן כשהיינו בי בשיבת עולא, איבעי לן שאלנו: אחי חמיו — מהו האם הוא פסול? וכן בן אחי חמיו — מהו? וכן בן אחות חמיו — מהו?

אמר לו עולא: תניתוח למדנו להלכה זו

הוא, ממה שלא נאמר "על פי בנים", לכן דורש "על בנים".

6. אם מדובר בעדות ממון לטובתה, צריך להוסיף שמדובר שאין להחורג שייכות בממון זה, ומסולק לגמרי מהם, דאם יש לו שייכות, מדין "כל מה שקנתה אשה קנה בעלה", פשוט שהוא פסול להעיד, היות ועדות זו היא לחורגו. ובמסכת כתובות מבואר איך אפשר לבעל להסתלק מנכסי אשתו.

7. וכן כתב רש"י.

והיינו שקשה לו למה דנו על אשת חורגו, ולא על אשת שאר הקרובים. לכן מבאר שבאשת חורגו יש צד לומר שאינם קרובים.

והר"ן מאריך לבאר, שהספק הוא, היות והקירבה באה באמצעות "שני קידושין", לכן יתכן שאינם קרובים. עיי"ש ובמאירי ובחידושי רבינו יונה ונמוקי יוסף.

ועוד — כתב הרא"ש משום שמצאנו שבנו וחתנו של חורגו הקילו בהם שאינם פסולים, לכן יתכן שאשתו גם איננה בכלל הקירבה.

ומקשה על רש"י, איך סברו לומר שהקירבה באה מחמת הבן הראוי לירש, דאם כן יהיה כל

הגמרא פושטת: בשיבת סורא אמרי: בעל
כאשתו⁽⁸⁾. בשיבת פומבדיתא אמרי: אשה
כבעלה, וכשם שאשתו היא חמותה, כך הוא
כאילו חמיה, והריהו פסול⁽⁹⁾.

דאמר רב הונא אמר רב (נחמן): מניין אנו
דורשים שהאשה כבעלה?

דכתיב נאמר בתורה בפרשת עריות (ויקרא
י"ח): "ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו
לא תקרב, דודתך היא". ודרשינן, האם
דודתו היא?! והלא אשת דודו היא. אלא,
מכלל הרי זה בא ללמדנו: דאשה כבעלה.

שנינו במשנתנו: ובעל אמו הוא ובנו וחתנו.

הגמרא דנה על "ובנו", וסברה לומר
שמדובר על בנו שהוא גם בנה, והוא אחיו
מאם, לכן מקשינן:

"בנו"! היינו אחיו מאם?! וכבר שנינו
"אחיו".

ומתרצת הגמרא: אמר רבי ירמיה: לא
נצרכה המשנה לא באה להשמיענו על אחיו
ממש, כסברת המקשן, אלא לבנו של בעל

אמו, שאינו בנו של אמו, והוא אחי האה,
כלומר, אחיו בני אב אחד של אחי בני אם
אחת.

רב חסדא אכשר הכשיר לעדות באחי האה,
וסובר שאינו קרוב, אלא קרוב של קרוב.

אמרו ליה: לא שמיע לך האם לא שמעת הא
דרבי ירמיה הסובר שהוא פסול?!?

אמר להו רב חסדא: לא שמיע לי לא נשמע
לי, כלומר, לא סבירא לי אינני סובר כן.

ומקשה הגמרא: אי הכי, שמדובר באחיו
ממש, היינו אחיו? וכבר השמיענו
"אחיו"⁽¹⁰⁾.

ומתרצת הגמרא: תנא המשנה שונה "אחיו"
מן האב, וקתני "בנו" של בעל אמו, שהוא
בנו של אמו, והוא "אחיו" מן האם⁽¹¹⁾.

הגמרא דנה באבי חתן ואבי כלה
["מחותנים"] האם הקירבה של בניהם
גורמת לקירבה ביניהם להיותם פסולי
קרובים.

אדם פסול ל"אבי בעל אחותו" דבם בעל אחותו
ראוי ליורשו, וכן ל"אבי בעל אחות אביו".

8. ואם כן, פסול להעיד אף לבעל חורגתו. יד
רמ"ה.

9. כתב בתוס' הרא"ש, שאין כאן מחלוקת בין
סורא לפומבדיתא, אלא שבסורא פסקו כן הלכה
בעובדה שבאה לפנייהם, וכן בפומבדיתא.

אבל המאירי מביא פירוש אחר, עיי"ש.
ובחמרא וחיי.

10. כתב היד רמ"ה, קושית הגמרא לא היתה
למה נשנתה שתי פעמים, שהרי כמה קרובים
נשנו המשנתנו שתי פעמים (כלל ו טבלהב),
אלא, משום שהמקשן שבר שהמשנה בהשמיעה
"בעל אמו" לא באה ללמדנו ש"בעל אמו"
פסול, משום שכבר השמיענו דין "בעל כאשתו":
"בעל אחותו" "בעל אחות אביו" "בעל אחות
אמו". אלא, העיקר מה שהמשנה באה לחדש
הוא: "בנו", ולכן מקשה: "בנו היינו אחיו".

11. מכאן הביאו הראשונים הוכחה למה
שמבואר (כלל י טבלה ד), שכל הקרובים מחמת

כי ברצונך לדמות דין קרוב לעדות לשאר דיני קירבה החלים ביניהם מעת האירוסין.

ואלו הם שאר דיני הקירבה?

כמו דאמר רב חייא בר אמי משמיה דעולא: [עולא מסכם דיני הקירבה בין ארוס לארוסתו].

אשתו ארוסה אם מתה — לא אונן אינו נוהג דיני אנינות ליאסר באכילת קדשים, כשם שאסור במיתת אשתו הנשואה, ולא מטמא לה אם כהן הוא, כשם שמטמא לאשתו. וכן היא, לא אוננת במיתתו, כאשר על בעלה, ולא מטמאה לו איננה מצווה להתעסק בו⁽¹³⁾. אם מתה — אינו יורשה כשם שהבעל יורש את אשתו, ואם מת הוא — גובה כתובתה במקרה שכתב לה כתובה משעת אירוסין [כתובה סתם כותבין משעת נשואין].

וברצונך להשוות דין קירבה לעדות לדין קירבה לגבי טומאת מת, כמו שאינם קרובים גבי טומאה — כן אינם קרובים לדין עדות, השוואה זו אינה עולה יפה, כי —

התם גבי דין טומאה וירושה — ב"שאר" תלה רחמנא, התורה תלתה שני דינים אלו בקירבת "שאר בשר" שהוא נישואין. כמו

אמר רב חסדא: אבי חתן ואבי כלה — מעידין זה על זה, ולא דמו להדדי ואין קירבתם קירבה, אלא כי אכלא לדנא כמגופה שאינה דומה לחבית⁽¹²⁾.

הגמרא דנה האם ארוס כשר להעיד לארוסתו לפני הנשואין, האם הם נחשבים כקרובים.

אמר רבה בר בר חנה: מעיד אדם לאשתו ארוסה, במשפטה עם אדם מן השוק.

אמר רבינא: לא אמרן, היתר זה לא נאמר אף לדעת רבה בר בר חנה, אלא כשבא להעיד לאפוקי מינה להוציא ממנה ממון, דהיינו לחובתה ולזכות בעל דינה, כי אז אינו "נוגע בעדות", אבל להעיד לעיולי לה להכניס לה ממון, דהיינו לזכותה ולחובת בעל דינה — לא מהימן, אף שאינו קרובה היות וחשוד שברצונו להיטיב לה, כדי שהממון יבא לרשותו כשינשא.

וזה לדעת רבה בר בר חנה, אבל רבינא עצמו סובר —

ולא היא ואין הדין כן, אלא, לא שנא לאפוקי ולא שנא לעיולי בין לחובה ובין לזכות — לא מהימן, ודינו כקרוב.

ומדוע? כי מאי דעתיך מהי סברתך לומר שאינו קרוב אליה —

ועיין ב"תורת חיים".

13. אשה כהנת אינה אסורה בכלל להיטמאות למתים, ולכן מה שאמר עולא "ולא מיטמאה" — צריך ביאור.

רש"י מפרש: שלא גרסינן ליה, או שגירסא זו היא "לאו דוקא", ומשום שאמר "לא מטמא", לכן אמר "לא מיטמאה".

אישות, בניהם וחתניהן פסולים רק אם הם קרובים ישירים לבעל העדות, ולא קרובי קרובים. (עיין לקמן הערה ט"ז)

12. הירד רמ"ה מפרש: שאין בהן דיבוק אלא הנחה בעלמא.

והמאירי מפרש: אין בו הרכבה מזגית אלא הרכבה שכנית.

לכדו.

ויוצא [לפי גירסת הב"ח] שבין רבי יהודה ובין רבי יוסי סוברים, שבין גיסו ובין חורגו פסולים לבדם. ואין מחלוקת ביניהם, אלא שכל אחד מהתנאים אמר על אחד מהם.

ולפי דרך זו, גם הברייתא השניה מתפרשת כן: תנא קמא שהוא רבי יוסי אומר: גיסו לכדו, והוא הדין לחורגו, רבי יהודה אומר: חורגו לכדו, והוא הדין לגיסו.

פירוש זה קשה —

אלא איך נפרש את מתניתין, משנתנו, דקתני: "גיסו הוא בנו וחתנו", מני משנתו של מי היא, לא רבי יהודה ולא רבי יוסי?

ואלא, הכי קאמר תנא קמא בברייתא הראשונה והוא רבי יהודה: חורגו לכדו, אבל גיסו הוא ובנו וחתנו, ואתא רבי יוסי למימר: גיסו לכדו, אבל חורגו הוא ובנו וחתנו.

וכן מתפרשת הברייתא השנייה: רבי יוסי אומר: גיסו לכדו, ורבי יהודה אומר חורגו לכדו.

ולפי פירוש זה משנתנו היא משנת רבי יהודה.

שנאמר גבי טומאה (ויקרא כא): "כי אם לשארו הקרוב... לה יטמא", וכן נאמר גבי דין ירושה (במדבר כז): "לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה", שמפסוק זה דרשו חז"ל שהבעל יורש את אשתו⁽¹⁴⁾.

וכל זמן שלא נישאו אינם "שאריו בשר" זה לזה, לכן, אינה מטמא לה ואינה יורשה —

אבל **הכא**, בדין עדות, הגדרת הקירבה, **משום איקרובי דעתא הוא**, כל מי שיש ביניהם קירוב הדעת⁽¹⁵⁾, **והא ארוס איקרובא דעתיה לגבה יש לו קירוב הדעת אליה**, ולכן פסול להעיד אליה כבעל לאשתו, לחובה ולזכות.

שנינו במשנתנו: חורגו לכדו.

תנו רבנן: חורגו לכדו. רבי יוסי אומר: גיסו.

ותניא אידיך בברייתא אחרת: גיסו לכדו. רבי יהודה אומר: חורגו.

הגמרא מפרשת: מאי קאמר?

אילימא אם נאמר **הכי קאמר תנא קמא של הברייתא הראשונה והוא רבי יהודה: חורגו לכדו, והוא הדין לגיסו לכדו**, ואילו בנו וחתנו אינם פסולים. **ואתא ובא רבי יוסי למימר לומר: גיסו לכדו, והוא הדין לחורגו**

להיטמאות למתים — כגון ישראלים — אסור לו להיטמאות בשעת הרגל, והארוסה בכלל איסור זה, ואילו היתה אשתו ממש, היתה חייבת להיטמא אף בשעת הרגל.

14. וכן לגבי אנינות הנלמד מטומאה. יד רמ"ה.

15. כתב ה"פלא חריפתא", קירוב הדעת אינו

או: אינה מצווה להתעסק בקבורתו, וביתר ביאור מבואר במסכת בבא מציעא (יח א), שהטעם שהתורה ציוותה לכהן להיטמא לשבעת קרוביו, כדי שיתעסק בקבורתם, ולא ימנע משום האיסור ליטמא למתים. ולכן, כשרצו לומר שאינה מצווה להתעסק בקבורתו, אמרו בלשון "אינה מטמאה".

וביבמות (כט ב) מבאר: אף מי שאינו אסור

אמנם, לפי פירוש זה מבוארים המשנה והברייתות, ואלא קשה קושיה אחרת, הא דתני רבי חייא: שמונה אבות שהן עשרים וארבעה תולדות, כמאן נשנתה, לא כרבי יוסי ולא כרבי יהודה, דלרבי יוסי יש תשעה אבות [ולשמונה מהם שתי תולדות, וביחד עשרים וחמשה] וכן לרבי יהודה?

ומתרצת הגמרא: אלא, הכי קאמר כך מתפרשת ברייתא הראשונה: תנא קמא והוא רבי יהודה סובר: חורגו לבדו, אבל גיסו הוא ובנו וחתנו, ואתא רבי יוסי למימר גיסו לבדו, וכל שכן חורגו "לבדו" בלי בנו

וחתנו.

וכן מתפרשת ברייתא השנייה: תנא קמא והוא רבי יוסי אומר: גיסו לבדו וכל שכן חורגו, רבי יהודה אומר: חורגו לבדו, אבל גיסו הוא ובנו וחתנו.

ומעתה מתורץ הכל: מתניתין היא משנת רבי יהודה הסובר חורגו לבדו, וגיסו הוא ובנו וחתנו. ואילו ברייתא של רבי חייא, שמנתה רק שמונה אבות ולהם תולדות, היא משנת רבי יוסי הסובר שגיסו וחורגו שניהם אינם אבות, כי אין להם תולדות⁽¹⁶⁾.

"סיבה" וטעם למה שפסלה התורה קרובים לעדות, והראיה, שהם פסולים גם לחובה [ועיי' לעיל הערה ב], אלא הגדרת "צורת" הקירבה. וכך מתורץ קושיית המנחת חינוך (מצוה תקפט).

וכתב הרמב"ם (פי"ג מהל' עדות), שהארוס פסול רק לה ולא לקרוביה, כגון: אביה ואחיה. ומבארו בחידושי הר"ן, כיון שמסקנת הגמרא היא משום קירוב הדעת, לכן סובר שהקירוב הוא רק אליה ולא לקרוביה. ורבינו דוד [מרבתינו של הר"ן] חולק, וסובר שהארוס פסול לכל קרוביה.

הרי"ף מתרץ, שמה שאמרו בעל אבות אמו ותולדותיו, היינו בני וחתני אבות אמו, והם אכן פסולים בגלל קירבתם לאחות אשתי [בעל כאשתו] והם אלי כבני אחות, ואני אליהם כאחי אמם, ואותם מנה רבי חייא. ואילו מה שרבי יוסי מכשיר בני וחתני גיסי, מדובר בבניו מאשה אחרת שאינה אחות אשתי והם קרובים של קרובים.

רש"י [ובעל המאור] מקשים על תירוץ זה. וסוברים (מבואר בכלל י טבלה ד, ובהערה יא) שקרובים דקרובים אינם פסולים. ואיך יתכן שרבי יהודה [והמשנה] פוסלים?

ולכן מתרץ רש"י [ברש"י נכתב בשתי נוסחאות, ומסתבר שהתכוונו לדבר אחד], שעל מה שנאמר במשנה, בעל אחות אשתו ובנו וחתנו, חולקים רבי יוסי ורבי חייא, וסוברים שאכן "בנו" פסול, ומה שאמר רבי יוסי "גיסו לבדו" בא למעט רק את "חתנו", [ובהמשך יבואר הטעם לחלק בין בנו לחתנו] ואילו "חורגו לבדו" בא למעט גם בנו וגם חתנו שהם אינם פסולים.

וכתבו התוס' ועוד ראשונים, הטעם לחלק בין "בנו" ל"חתנו", הוא: בנו הוא בן אחות אשתו

16. כשנדקדק, נמצא שרבי יוסי חולק על משנתנו גם ב"בעל אחות אמו הוא ובנו וחתנו", כיון שבנו וחתנו של בעל אחות אמו הם בעצם בן וחתן גיסו.

והקשו רש"י והראשונים, אם כן, איך מוקמין רבי חייא כרבי יוסי, הלא רבי חייא מונה את "בעל אחות אמו" ותולדותיו לאחד משמונה אבות שלהם תולדות, ואילו רבי יוסי סובר שתולדות בעל אחות אמו כשרים, שהם בני גיסו.

הנשואים לשתי אחיות, והם אחים וגיסיים.

ודיין רב יוסף מדברי שמואל: רק הם פסולים בהיותם אחים, אבל גיסי דעלמא, שפיר דמי כשרים לעדות. ולכן מסתבר שכוונת שמואל היא, שהלכה כרבי יוסי דמתניתין.

הקשה לו אביי: ודילמא, הלא יתכן שכוונת שמואל באמרו: כגון אנא ופנחס לפרש מהו גיסו, והביא דוגמא מעצמו, ופסולו משום דגיסו קאמר, כלומר, אף אם לא היינו אחים היינו פסולים מחמת "גיסו".

וחזר בו רב יוסף, ופסל את "עידו" השטר.

בכל זאת רצה להכשיר את השטר על ידי דין "עידו מסירה". והוא: אם יביא עידי ראייה ש"ראו" את נותן המתנה "מוסר" את השטר למקבל המתנה, אפשר להכשיר בכך את השטר.

אמר ליה רב יוסף למקבל המתנה: "זיל לך! הבא עידי ראיית מסירת השטר, ובכך קניה קנה את המתנה בעידי מסירה".

כרבי אלעזר הסובר: שטר אף אם אין חתום עליו עדים, אלא שנתנו "בפני" עדים, הרי השטר כשר ככל דיני שטר.

השיב לו אביי: אכן, אם אין בו עדים כלל, סובר רבי אלעזר שהשטר כשר, אבל שטר

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי.

הגמרא דנה האם פסק שמואל כמו רבי יוסי של משנתנו, והיא משנה ראשונה. ואי לכך — גיסו כשר, היות ואינו ראוי ליורשו, כמבואר שם. או כרבי יוסי של הברייתא הפוסל גיסו לבדו. ומבררים זאת מעובדא —

ההיא מתנתא שטר מתנה, דהוי חתימי עלה שחתמו עליה תרי גיסי שני אנשים שנסותיהם הן אחיות.

סבר האמורא רב יוסף — לאכשורה רצה להכשיר את השטר, ולחייב את בעל השטר לתת את המתנה.

דאמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי, וסבר שהכוונה לרבי יוסי של המשנה המכשיר גיסו לגיסו, לכן מכשיר גם "גיסו לעלמא".

אמר ליה אביי לרב יוסף: ממאי מנין לך, ששמואל התכוון על דברי רבי יוסי דמתניתין דמכשיר בגיסו, דילמא הלא יתכן ששמואל התכוון על רבי יוסי דברייתא דפסיל בגיסו?

השיב רב יוסף: לא סלקא דעתך אינו מסתבר כן, דאמר שמואל פירוש "גיסו": כגון אנא ופנחס דהוינן שאנו אחי וגיסי, שני אחים

ויש לסברא זו מסקנות הילכתיות, היות שההלכה כרבי יוסי.

ועיין לעיל (הערה טו) בשם המאירי למה בחורגו הקילו אפילו בחד בעל כאשתו, והכשירו אף את הבן, לכל הדעות.

והוא כבן אחותי, בגלל בעל כאשתו, אבל חתנו שנתקרב על ידי נישואין, קירבתם רחוקה יותר, ואף שבעל כאשתו, מכל מקום הוי פעמיים "בעל כאשתו", וסובר רבי יוסי שאין אומרים "תרי בעל כאשתו".

זה חתומים עליו עדים פסולים, והלא אמר רבי אבא: מודה רבי אלעזר בשטר המזויף מתוכו, שחתמו בו עדים פסולים, שהוא פסול, והוא גרוע מאם לא חתמו בו כלל. והטעם, כי אם לא חתמו כלל, נעשה הקנאת השטר — שהוא שטר כשר — על ידי מסירת השטר בעידי מסירה, אבל אם חתמו עליו פסולים והשטר פסול, אין כאן שטר והוא נייר בעלמא, ובמה נעשה הקנין.

אמר ליה רב יוסף למקבל המתנה: "זיל! לא שבקי לי תלמידי אינו נותן דאותביניה לך שאתן לך את הזכות לקבל את המתנה".

שנינו במשנתנו: רבי יהודה אומר אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה הרי זה קרוב.

אמר רבי תנחום אמר רבי טבלא אמר רבי ברונא אמר רב: הלכה כרבי יהודה.

ואילו רבא אמר רב נחמן: אין הלכה כרבי יהודה. וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אין הלכה כרבי יהודה.

איכא יש דמתני ששנה להא דרבה בר בר חנה, אהא על ברייתא זו:

את זו דרש רבי יוסי הגלילי. נאמר בתורה (דברים י"ז): ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. וקשה, וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו?!

אלא מפרש רבי יוסי הגלילי: זה השופט שהיה קרוב ונתרחק, אליו תבוא, אבל אם הוא קרוב, הריהו פסול.

ועל דברים אלו אמר רבה בר בר חנה אמר

רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי הגלילי, הסובר שקרוב ונתרחק — כשר.

ומספרת הגמרא: בני חמוה דמר עוקבא אחי אשת מר עוקבא. קרובים ונתרחקו הוו. מתה כט-א אחותם, אשת מר עוקבא מתה, ונתפרדה קירבתם.

הו אתו לקמיה לדינא באו להתדיין לפניו. אמר להו: פסילנא לכו לדינא.

הם סברו שלכן אמר שהוא פסול, מטעם קירבתם. ולכן —

אמרו ליה: מאי דעתך, כרבי יהודה? אנו מייתינין איגרתא ממוערבא, נביא איגרת מארץ ישראל, ששם פסקו דאין הלכה כרבי יהודה.

אמר להו: אטו בקבא דקירא אידבקנא ככו, האם בקב של שעוה נדבקתי בכם?! איני דבוק בכם, ואינני רוצה לדון אתכם. דלא קאמינא "פסולנא לכו לדינא", משום שהנני סובר כרבי יהודה, אלא, משום דלא צייתיתו דינא, אינכם מקבלים פסק דין, ולכן אינני רוצה לדון אתכם.

שנינו במשנתנו: אוהב, זה שושבינו.

ודנה הגמרא: וכמה ימים הוא שושבינו הפסול מטעם "אוהב" [האם יפסל כל ימי חייו?!]

אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה אמר רב: כל שבעת ימי המשתה.

ורבנן משמיה דרבא אמרי: אפילו מיום ראשון ואילך בטלה השושבינות, וחזור להכשירו⁽¹⁾.

1. כן פירש רש"י. והקשה עליו היד רמ"ה, ומפרש: וכמה ימי שושבינות צריך לעשות כדי שתתקשר